

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Херсонський державний університет
Факультет української й іноземної філології та журналістики
Кафедра англійської філології та прикладної лінгвістики

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ
ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ
АВТЕНТИЧНИХ АНГЛІЙСЬКИХ ВІРШІВ І ПІСЕНЬ

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 08-451 групи
спеціальності 014.02 Середня освіта
(Мова і література англійська),
спеціалізація: турецька мова
освітньо-професійної програми «Середня
освіта (Мова і література англійська)»
Бозняк Марина Юріївна
Керівник: к. пед. н., доц. Колкунова
Вікторія Володимірівна
Рецензент: Бойко Тетяна Миколаївна,
учителька англійської мови, учитель
вищої категорії, учитель-методист
навчально-виховного комплексу «Школа
Гуманітарної Праці» Херсонської
обласної ради

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи дослідження	6
1.1 Лінгвістична компетентність як складник іншомовної комунікативної компетентності учня ЗЗСО	6
1.2 Компоненти лінгвістичної компетентності учня ЗЗСО	11
1.3 Етапи, методи й засоби формування лінгвістичної компетентності учня ЗЗСО	17
РОЗДІЛ 2. Методика формування лінгвістичної компетентності учнів ЗЗСО засобами автентичних англійськомовних віршів і пісень	21
2.1 Методичні рекомендації та система вправ з формування фонетичної компетентності	21
2.2 Методичні рекомендації та система вправ з формування лексичної компетентності	27
2.3 Методичні рекомендації та система вправ з формування граматичної компетентності	35
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48

ВСТУП

У сучасному світі вивчення іноземної мови є важливим та масовим явищем, адже знання мови відкриває людині величезну кількість можливостей для її успішного майбутнього. Навчання іноземної мови в ЗЗСО спрямоване на підготовку учня до дорослого життя як індивіда, здатного до іншомовного спілкування, тобто на формування його іншомовної комунікативної компетентності. Одним із компонентів іншомовної комунікативної компетентності є лінгвістична компетентність, формування якої належить до пріоритетних завдань навчання учнів іноземної мови у ЗЗСО.

На сьогоднішній день багато науковців продовжують досліджувати різні аспекти формування лінгвістичної компетентності, зокрема, Н. І. Формановська, О. Б. Бігич, В. М. Філатов, Н. Хомський, С. І. Ізмайлова, М. М. Вятютнев, І. О. Зимня. Після публікації книги «Мова й мислення» американського ученого Н. Хомського, в лінгвістичному аспекті розпочалося теоретико-методологічне осмислення поняття «лінгвістична компетентність». Науковець вважає, що лінгвістична компетентність – «здатність використовувати мову як всебічне знання мови ідеального мовця-слухача» [42]. І. О. Зимня стверджує, що до лінгвістичної компетентності входять уміння правильно володіти мовою як засобом комунікації [15]. З точки зору М. М. Вятютнева, лінгвістична компетентність лише є компонентом під час вивчення іноземної мови [9].

Учитель іноземних мов завжди шукає шляхи вдосконалення процесу навчання для того, щоб учні успішно опанували матеріал та розвивали необхідні уміння й навички. Вважаємо, що використання англійських автентичних віршів і пісень є одним з ефективних прийомів навчання англійської мови взагалі та формування лінгвістичної компетентності й підвищення пізнавальної діяльності школярів зокрема. Зазначений мовний

матеріал відповідає віковим особливостям учнів ЗЗСО, стимулює інтерес до навчання й підвищує мотивацію. Проте, практичні питання реалізації освітнього потенціалу автентичних англійських віршів та пісень для формування лінгвістичної компетентності учнів ЗЗСО, на нашу думку, ще не отримали всебічного висвітлення в науково-методичній літературі. Таким чином, вважаємо тему нашого дослідження **«Формування лінгвістичної компетентності учнів закладів загальної середньої освіти за допомогою автентичних англійських віршів і пісень»** актуальною.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й створенні практичних способів формування лінгвістичної компетентності учнів ЗЗСО за допомогою автентичних англійських поетичних творів та пісень.

Для досягнення мети було поставлені такі **завдання**:

- 1) дати визначення поняття «лінгвістична компетентність» як складника іншомовної комунікативної компетентності учня ЗЗСО;
- 2) описати структуру лінгвістичної компетентності учня ЗЗСО;
- 3) розглянути етапи, методи та засоби формування лінгвістичної компетентності учня ЗЗСО;
- 4) створити систему вправ і запропонувати методичні рекомендації щодо формування лінгвістичної компетентності на основі англійськомовних віршів і пісень.

Об'єкт дослідження – процес формування лінгвістичної компетентності учнів ЗЗСО.

Предмет дослідження – способи використання англійськомовних віршів і пісень для формування лінгвістичної компетентності учнів ЗЗСО.

Методи дослідження – теоретичні методи: аналіз і синтез, зіставлення, узагальнення та систематизація методичної, лінгвістичної та психолого-педагогічної літератури з теми дослідження.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані у лекційних курсах з методики навчання іноземних

мов у ЗЗСО, при розробці системи вправ для формування лінгвістичної компетентності, при складанні відповідних навчальних планів.

Структура. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Лінгвістична компетентність як складник іншомовної комунікативної компетентності учня ЗЗСО

Відомі науковці С. Ю. Ніколаєва, А. В. Скляренко, М. М. Вятютнев, О. А. Борисенко вважають, що основною метою вивчення іноземної мови є оволодіння нею як засобом спілкування для успішного здійснення майбутньої професійної діяльності. Комунікативність є основним компонентом вивчення іноземної мови. Натомість цей компонент призначає кінцеву мету навчання іншомовного спілкування, а точніше надбання комунікативної компетентності учнями в усному та письмовому мовленні.

Згідно з Державним стандартом початкової освіти, формування комунікативної компетентності є метою навчання іноземних мов у ЗЗСО. Воно здійснюється «для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей та задоволення різних життєвих потреб здобувача освіти» [31].

Таким чином, сутність цієї мети полягає в досягненні учнями певного рівня комунікативної компетентності. Такий рівень має бути достатнім для реалізації комунікації в усній та писемній формах в певних межах, які є окреслені комунікативними сферами.

Перш ніж перейти до визначення поняття «комунікативна компетентність», звернімося до терміну «компетентність». Відповідно до Закону України «Про освіту» компетентність трактується як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно

соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [32].

Коли ми говоримо про знання, навички, вміння, професійні таланти, з'являються два поняття «компетентність» та «компетенція». Ці терміни застосовуються в різноманітних галузях науки. Однак, на сьогодні, не має виразного визначення даних понять, а тому виникає непевність формування професійної компетентності різних спеціалістів. З одного боку, під компетенцією ми розуміємо обізнаність в певній галузі, а також низку прав різних товариств, осіб або закладів. Крім цього, компетенція трактується як суцільна здатність на основі знань, досвіду, цінностей та здібностей, набутих у процесі навчання. Тимчасом, як компетентність – це вже здатність вдало реагувати на особисті та суспільні потреби, робити та реалізовувати поставлені задачі [4, с. 560].

С. Е. Шишов стверджує, що компетенція – це здатність, заснована на знаннях, навичках, досвіді, здібностях та цінностях, які набуваються у процесі навчання [44, с. 58]. На думку І. В. П'янковської, компетенція – це вміння реалізовувати професійну діяльність, а компетентність – невід'ємна якість людини, що виражається у вмінні та виявлені бажання до певної діяльності [34, с. 206].

Л. М. Гогіна зазначає, що за допомогою компетенції формується сфера професійної діяльності людини. Говорячи про компетентність, то вона визначає виконання людиною роботи, а здатність виконувати роботу є вирішальною, вона дає характеристику людини [10].

За даними С. В. Лісової, компетентність спеціаліста – це здатність втілювати особистий потенціал, або інакше знання, навички, вміння, здібності тощо. Вона вважає, що компетентність є наслідком засвоєння знань, умінь і навичок. Натомість компетенції формують складові частини та зв'язки між ними. Це фахова підготовка людини, результат її виховання та освіченості [18, с. 40].

Отже, можна стверджувати, що «компетентність» – це такі психологічні засоби діяльності, як знання, вміння, навички, здібності та якості особистості, а «компетенція» – це визначення можливостей та прав певної людини в процесі професійної діяльності.

У 1972 році виникло поняття комунікативної компетентності. Його запровадив американський лінгвіст Д. Хаймз [49], на відміну від теорії лінгвістичної компетентності Н. Хомського [42]. Теорія Хомського полягала в тому, що в процесі комунікації брали участь переважно ідеальні слухачі-співрозмовники за однакових мовних обставин, вони мають володіти мовою на найвищому рівні, а також на них не повинні впливати психологічні фактори як обмеженість пам'яті або помилки у вживанні мовних навичок під час спілкування. Н. Хомський стверджував, що мовці мають формулювати правильні речення з точки зору граматичних правил певною іноземною мовою. Тимчасом, як Д. Хаймз описує свою теорію комунікативної компетентності як визначення того, що повинен знати та розуміти мовець, щоб бути обізнаним у спілкуванні. Таким чином, при оволодінні іноземною мовою більшість уваги приділяється навичкам спілкування, ніж знанням граматичних конструкцій та правил. Дослідження проблеми комунікативної компетентності набуло популярності серед лінгвістів починаючи з 1970-х років.

На думку С. Омельчука, комунікативна компетентність – це сукупність знань про комунікацію, вмінь та навичок, необхідних для сприйняття іноземних та формування особистих форм мовленнєвої поведінки [25, с. 3 – 4].

Пропонуємо показати в таблиці 1.1 модель комунікативної компетентності за С. Омельчуком для наочності:

Таблиця 1.1. Модель комунікативної компетенції

кому нікат ивна комп етент ність	1. Організація особистих форм мовленнєвої поведінки			кому нікат ивна комп етент ність
	2. Мовленнєво-комунікативні вміння			
	3. Уміння й навички аналізу тексту			
	4. Знання основних понять лінгвістики мовлення			
	Мовна компетентність	Соціолінгвістична компетентність	Стратегічна компетентність	

Отже, комунікативна компетентність описує можливість людини розуміти та відтворювати іноземну мову не лише на фонологічному, лексичному та граматичному рівнях, але також згідно з різними цілями та комунікаційними ситуаціями. З цього твердження, для реалізації комунікації володіти системою мови на всіх її рівнях, знати правила побудови речень відповідно до граматичних норм – недостатньо, але також важливо адекватно впливати на співрозмовника в процесі спілкування. Тому ми розглядаємо комунікативну компетентність як індивідуальну динамічну категорію, що відображає єдність мови та мовлення.

За даними Ради Європи існує два види компетентностей в області вивчення іноземних мов: загальна та комунікативна компетентності. До складу загальної входять здатність до навчання, декларативні знання, навички та уміння. Натомість комунікативна складається з лінгвістичної, соціолінгвістичної та прагматичної компетентностей [13, с. 33].

Комунікативна компетентність є багатоаспектним явищем, до складу якого різні дослідники відносять різну кількість складників. На думку Д. Хаймза, основними компонентами комунікативної компетентності є граматична (правила мови), соціолінгвістична (правила діалекту), дискурсивна (правила побудови змісту висловлювання) і стратегічна

(правила підтримки контакту зі співрозмовником) компетентності [39, с. 495]. Л. Брахман об'єднав лінгвістичну, дискурсивну, розмовну, прагматичну, соціолінгвістичну, стратегічну, ментальну [39, с. 495]. На думку С. В. Козак існує чотири головні компоненти: лінгвістичний, стратегічний, соціокультурний та професійний [17, с. 86].

О. М. Коваленко виділяє наступні компоненти комунікативної компетентності:

- лінгвістична (мовна);
- мовленнєва (дискурсивна);
- прагматична;
- соціолінгвістична;
- соціокультурна;
- стратегічна [16, с. 30].

Лінгвістична або мовна компетентність включає оволодіння систематичними знаннями про мову. Наприклад, таких знань як граматичні норми, лексика, фонологія, пунктуація, орфографія, семантика.

Мовленнєва або дискурсивна компетентність характеризується як вміння правильно вживати мовні засоби для формулювання висловлювань й текстів згідно з нормами усного та писемного мовлення.

Прагматична компетентність має дві частини. Перша – це дискурсивна частина, тобто вміння будувати цілісні, логічні та зв'язні висловлювання відповідно до функціональних стилів усного та писемного мовлення. Другою частиною є функціональна компетентність, яка характеризується як здатність досягати цілі, завдяки якій утворюється комунікація, крім цього знання характерних схем комунікативної взаємодії [3].

Наступна компетентність – соціолінгвістична. Вона розкривається наступним чином, мовець має вживати мовні засоби залежно від обставин спілкування в соціальному змісті. Інакше кажучи, здатність вибирати і використовувати правильні мовні форми, а також засоби згідно з метою та

ситуацією спілкування. Крім цього, адекватність вибору стилю комунікації, оскільки це допомагає визначити приналежність людини до певного регіону за наступними особливостями: діалект особистості, особлива вимова, жаргонізми.

Соціокультурна компетентність розглядається як уміння використовувати інформацію про національно-культурні особливості та розуміти й вживати їх в процесі комунікації.

Стратегічна компетентність тлумачиться як здатність обирати та вживати найефективніші способи, методи та прийоми вирішення комунікативних завдань, вміння підібрати вірне значення слова тощо [3].

Таким чином ми можемо зробити висновок, що комунікативна компетентність – це вміння, знання та навички, потрібні учням для того, щоб розуміти іншомовні та створювати особисті програми мовленнєвої поведінки та ситуації спілкування. Вона описує можливість людини розуміти та відтворювати іноземну мову не лише на фонологічному, лексичному та граматичному рівнях, але також згідно з різними цілями та комунікаційними ситуаціями.

О. М. Коваленко виокремлює такі компоненти комунікативної компетентності як: лінгвістична (мовна), мовленнєва (дискурсивна), прагматична, соціолінгвістична, соціокультурна стратегічна тощо.

Лінгвістична компетентність посідає важливе місце в складі комунікативної компетентності, тому що вона містить певні мовні правила та норми, які формують та забезпечують правильну вимову у процесі спілкування та в певних мовленнєвих ситуаціях.

1.2 Компоненти лінгвістичної компетентності учня ЗЗСО

Термін «лінгвістична компетентність» виник і набув поширення в середині ХХ століття. Він був запроваджений наприкінці 50-х років американським лінгвістом Н. Хомським. Вчений визначає лінгвістичну

компетентність як «здатність використовувати мову як всебічне знання мови ідеального мовця-слухача». На той час, на думку Хомського, мовна компетентність у людини є вродженою і виражається в універсальних граматичних глибинних структурах. Доказом того, що граматичні структури є вродженими, виступає швидкість і точність, за допомогою яких діти організовують структуру мови. Це спростовує думку біхевіористів, згідно з якою мова просто вивчається, а її правила реалізуються «індуктивно» [42].

І. М. Горелов описує мовну компетентність як «справжнє знання мови» всією мовною спільнотою. «Основою реальних знань» є довготривала пам'ять [11]. В науковця І. М. Горелова, на відміну від поглядів Н. Хомського, центральною фігурою в розумінні терміна «мовна компетентність» є не мова, а її носій, до того ж не ідеальний (абстрактний), а реальний.

М. В. Вятютнев стверджує, що лінгвістична компетентність це «придбане інтуїтивне знання невеликої кількості правил, які лежать в основі побудови глибинних структур мови, які перетворюються в процесі спілкування в різноманітні висловлювання, тобто поверхневі структури. Знання правил не означає обов'язкового уміння їх формулювати» [9]. З даного визначення можна зробити висновок, що мовна компетентність зводиться до продуктів накопичення мовного досвіду.

І. О. Зимня розглядає мовну компетентність як систему головних різновидів мовленнєвої діяльності, таких як аудіювання, читання, говоріння, письма [15].

Н. І. Формановська описує лінгвістичну компетентність як володіння граматичними, лексичними, фонетичними законами мови, правилами стилістичного відбору для побудови висловлювання та тексту законами спілкування, принципами та правилами комунікативної взаємодії, стратегіями та тактиками бесіди, діями гнучкої комунікативної та

мовленнєвої системи, соціальними нормами використання мовних творів на рівні сфери спілкування [41].

Таким чином, сформулюємо визначення на основі вищезазначеного аналізу існуючих дефініцій лінгвістичної компетентності.

Лінгвістична або мовна компетентність – це сукупність якостей особистості, яка поєднує в собі особистісні комунікативні здібності, знання мовної системи, застосування мовних понять та засобів, володіння культурою спілкування у соціальному житті, а також у професійній сфері, усвідомлення особистістю своїх потреб та мотивів індивідуального спілкування.

Також можливе інше трактування лінгвістичної компетентності – це здатність будувати граматично правильні форми та синтаксичні структури, а також розуміти зміст мовних сегментів та вживати їх у тому значенні, в якому застосовує носій мови. Мовна компетентність містить знання різноманітних аспектів мови, становлення та розвиток мовленнєвих умінь і навичок, а також засвоєння концептуальної бази предметного курсу. Разом з тим лінгвістична компетентність забезпечує розвиток логічного мислення, пам'яті, уяви, а також допомагає оволодіти навичками самоаналізу та самооцінки. Крім цього, вона дає можливість розвивати пізнавальну культуру особистості кожного учня. У випадку коли учень повністю розуміє систему мови і використовує її на практиці, то можна вважати, що він володіє лінгвістичною компетентністю.

Згідно з різними мовними рівнями, наприклад як лексичний, фонетичний, морфологічний, а також будова слова, словотвір, синтаксис простого та складного речення, лінгвістична компетентність учня полягає в оволодінні ним всіх цих рівнів [35]. Більш того, мовна компетентність містить в собі розуміння лінгвістичного, а саме лексичного матеріалу та мовленнєвих навичок засвоєння цієї інформації. Все це відбувається у ході підготовки спеціалістів до участі в міжкультурному спілкуванні. Після

вступу України до Болонського процесу багатьох дослідників зацікавило питання лінгвістичної компетентності. Серед них А. В. Скляренко [37], М. М. Вятютнев [9], В. Л. Москалюк [22], А. А. Залізник [14] та багато інших.

Освоєння мовного матеріалу є основою формування мовної компетентності учня, компонентами якої є:

- фонетична компетентність – вміння застосовувати просодичні засоби. Просодичними засобами є ритм, мелодія, інтонація та дотримання усного поділу речень на ритмічні групи;
- граматична компетентність – формування правильних граматичних конструкцій. Вони базуються на дотриманні ситуативного підходу, так як функції мови, потрібні для виконання комунікативних завдань, вирізняються контекстом, який тісно пов'язаний з навчанням;
- лексична компетентність – постає в системі знань і вміння застосовувати лексику в рамках шкільних тем комунікації;
- семантична компетентність об'єднується в розвиток комунікативної компетентності, так як проблема змісту займає центральне місце в спілкуванні. Дана компетентність дає змогу учню усвідомлювати й контролювати організацію змісту [33].

Розглянемо більш детально компоненти лінгвістичної компетентності. Стосовно лексичної компетентності можна відзначити, що її складниками є лексичні та граматичні елементи. А саме поняття трактується як оволодіння та здатність вживати мовний словниковий запас іноземної мови [13, с. 110 – 111]. До лексичних елементів відносяться:

- стійкі вирази (розмовні формули, фразеологізми, фразові дієслова);
- слова, які мають кілька або багато значень (полісемія).

Зазвичай стійкі вирази складаються з кількох слів. Вони використовуються та вивчаються як одне ціле. До стійких виразів відносяться:

1. розмовні вислови або формули, включаючи прямі показники мовленнєвих функцій, такі як:
  - ✓ привітання – *Hello! What's up?* – Привіт! Як справи? Або прощання – *See you later.* – Побачимося пізніше.
  - ✓ прислів'я – *All is not gold that glitters.* – Не все золото, що блищить.
  - ✓ архаїзми – *What say you?* – Що скажеш?
2. Ідіоматичні вирази (ідіоми) та фразеологізми. Наприклад, *to drop off the hooks* – вмерти; *a month of Sundays* – ціла вічність.
3. Сталі словосполучення – як правило вживаються як одне ціле, такі як: *to come back* – повертатися; *to hold up* – піднімати.
4. Сталі розмовні вирази, складовою яких є слова, в свою чергу вони, як правило, вживаються разом, наприклад, *to make a bed* – застелити ліжко.

Другим лексичним елементом є багатозначність, тобто наявність у мовній одиниці або слові кількох або багато значень. Наприклад, *field* – луг, поле, спортивний майданчик або поле битви. До односкладних форм належать представники відкритих класів слів: іменник, дієслово, прислівник, прикметник, крім цього, вони включають закриті лексичні ряди, такі як дні тижня або міри ваги тощо.

Граматичними елементами є артиклі, кількісні, вказівні та особові займенники, питальні слова, відносні та присвійні займенники, прийменники, сполучники, допоміжні дієслова, частки тощо.

Розгляньмо граматичну компетентність. Існує низка основних її особливостей. По-перше, учень повинен сприймати, розуміти та висловлювати значення, створюючи та відрізняючи фрази та речення, які є правильно оформленими [13, с. 112]. По-друге, учень має інстинктивно використовувати граматичні форми обох мов – рідної та іноземної, відповідно до законів та норм граматики (число, рід, відмінок), відчувати

граматичні форми, володіти навичками для правильного вживання граматичних форм [1, с. 3]. І третьою особливістю є внутрішнє оволодіння та знання учнем граматичної, синтаксичної та морфологічної системи мови, сукупністю граматичних правил [30, с. 73].

Грамматична компетентність забезпечує систематичне знання таких аспектів мови як: лексичні, фонетичні, синтаксичні, морфологічні та орфографічні для формування усвідомлених та зв'язних висловлювань.

Розглянувши лексичну та граматичну компетентності, перейдімо до фонетичної. Фонетична компетентність учнів формується на початковому рівні навчання в ЗЗСО з майбутнім удосконаленням на середньому і старшому рівнях.

Основою фонетичної компетентності є уміння та навички перцепції й продукції. До цих знань відносимо звукові одиниці або фонем мови, а також зразки їх вживання в конкретному контексті; фонетичні особливості відмінності фонем; фонетичний склад слів; інтонацію; наголос і ритм фрази; сильні та слабкі форми; фонетику речення, тобто просодія; асиміляцію; фонетичну та вокалічну редукції; елізію тощо.

І нарешті семантична компетентність. Під цим поняттям ми розуміємо здатність учня сприймати, розуміти та контролювати організацію змісту [13, с. 114].

Семантична компетентність включає лексичну та граматичну семантики.

Лексична семантика досліджує зв'язок лексичних одиниць із загальним компонентом, а також внутрішньо-лексичні відносини (синоніми, антоніми). Крім цього, розглядає питання компонентного аналізу та еквівалентності в процесі перекладу.

До граматичної семантики відносяться знання граматичних категорій, елементів, структур та процесів.

Отже, велика кількість вчених зверталася до поняття «лінгвістичної компетентності», проте основоположником терміну є американський науковець Н. Хомський. Він вважав, що людині властива від народження лінгвістична компетентність, а також те, що вона виражається в універсальних граматичних глибинних структурах. Було визначено, що основними компонентами мовної компетентності є фонетична, граматична, лексична та семантична компетентності. Кожен компонент має свої особливості, які реалізують формування лінгвістичної компетентності учня. Проте, для формування мовної компетентності необхідні певні методи, прийоми, засоби, етапи тощо.

Далі вважаємо за необхідне дослідити основні методи та засоби формування лінгвістичної компетентності учня, тому що за допомогою них учні свідомо засвоюють новий навчальний матеріал.

1.3 Етапи, методи й засоби формування лінгвістичної компетентності учня ЗЗСО

До процесу вивчення іноземної мови входять три ключових методичних етапів:

- етап викладу (презентації) нового матеріалу;
- тренувальний етап;
- практичний етап вживання засвоєного матеріалу в процесі комунікації [20, с. 136].

На етапі викладу використовується метод демонстрації, тобто показ нового матеріалу та шляхи керування ним. Учитель ілюструє учням мовленнєві моделі, зазначає їх функціонування в певному контексті. Подібна демонстрація реалізується за допомогою опори на малюнок, дію, предмет тощо. Водночас учні пізнають новий матеріал, а також способи використання цього матеріалу.

Наступні етапи – етапи тренування та практики. Учитель створює та надає вправи для учнів на основі вивченого матеріалу, натомість учні вживають нові знання в усній чи письмовій формі. Разом з тим вчитель організовує різноманітну кількість тренувальних та практичних вправ. Зі свого боку учні виконують вправи в різних формах мовлення.

Керування процесом навчальної діяльності здійснюється через контроль вчителя. Вчитель контролює успішність учнів, тобто їх успіхи в оволодінні іноземною мовою на кожному навчальному етапі. При цьому учні в своїй роботі використовують самоконтроль й самокорекцію [20, с. 137].

На думку І. Л. Бім, метод навчання трактується як сукупність взаємопов'язаних дій вчителя та учнів, які зливаються в одну, цілісну навчальну діяльність. Ці дії призначаються для розв'язання конкретних методичних задач та досягнення певної навчальної цілі [38 с. 138 – 140].

Інше трактування методу навчання І. Л. Бім – це певний вид діяльності, який гарантує успішне досягнення цілі.

За класифікацією І. Л. Бім, методи навчання бувають – методи викладання (вчителя) та методи учіння (учня) [2, с. 82 – 88]. Демонстрація – перший метод викладання, натомість йому відповідає метод ознайомлення серед методів учіння. Далі – метод пояснення, разом з ним – метод осмислення. Наступний метод викладання – це організація тренування, а із сторони учіння – це метод тренування.

Останній метод викладання – це організація вчителем практики спілкування, інакше кажучи використання ним мовленнєвої практики учнів. Впровадження методів навчання повинно контролюватися. Цей контроль розглядається як супутній метод навчання – так само, як впровадження всіх методів учіння повинно реалізовуватися самоконтролем.

Дані методи в будь-якому випадку здійснюються за допомогою зворотнього зв'язку: вчителя з класом і з кожним учнем, учнів між собою, кожного учня із самим собою під вчительським контролем.

Далі пропонуємо продемонструвати за допомогою таблиці 1.2 методи навчання за І. Л. Бім для наочності [23, с. 58]:

Таблиця 1.2. Методи навчання іноземної мови

Контроль	Методи вчителя		Методи учня	Самоконтроль
	Демонстрація або показ	→ ←	Ознайомлення	
	Пояснення	→ ←	Осмислення	
	Організація тренування	→ ←	Тренування	
	Організація практики спілкування	→ ←	Практика	

Г. В. Рогова пропонує такі методи навчання іноземної мови [23, с. 59]:

Таблиця 1.3. Методи навчання іноземної мови

Ознайомлення Контроль	Тренування Контроль	Використання Контроль
↓	↓	↓
Демонстрація Пояснення Переклад	Виконання одномовних вправ з опорою і без на друкований текст	Виконання завдань в усному та писемному мовленні

У процесі формування лінгвістичної компетентності застосовується велика кількість різних засобів навчання. Наприклад, головним засобом навчання під час формування лексичної компетентності є підручник. Натомість допоміжними слугують словники, картки з новими словами, малюнки або ілюстрації, кросворди, а також коментарі учителя [20, с. 232].

Стосовно фонетичної компетентності можна відзначити наступні засоби навчання – фонограма та відеофонограма з прикладами автентичного мовлення. До них відносяться пісні, вірші, скоромовки, діалоги, римовки, фрагменти серіалів та фільмів. Також використовуються допоміжні засоби як папір, свічка, дзеркало, малюнки, схеми та таблиці для того, щоб учням було більш зрозуміло функціонування артикуляційних органів [20, с. 214].

Для граматичної компетентності характерні технічні та нетехнічні засоби навчання. Серед нетехнічних виокремлюють малюнки, схеми, таблиці, граматичні кросворди, картки тощо. Таблиці можуть бути як ілюстративні, так і підстановчі. Також можлива таблиця, яка показує порядок слів у реченнях [20, с. 253].

До технічних засобів належать фонограми, відеофонограми, комп'ютерні вправи тощо.

Отже, ми визначили, що існують три основних етапи формування мовної компетентності: етап викладу (презентації) нового матеріалу; тренувальний етап; практичний етап вживання засвоєного матеріалу в процесі комунікації.

Ми розглянули декілька класифікацій методів, серед них методи навчання за І. Л. Бім. Дослідниця виділила дві групи методів – викладання та учіння. Головною особливістю даних методів є зворотній зв'язок вчителя та учнів.

Невід'ємною складовою формування лінгвістичної компетентності є засоби навчання. Можна виділити головні засоби – це підручник, словник, картки, різноманітні таблиці, фонограма та відеофонограма, малюнки, схеми тощо.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗЗСО ЗАСОБАМИ АВТЕНТИЧНИХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ВІРШІВ І ПІСЕНЬ

2.1 Методичні рекомендації та система вправ з формування фонетичної компетентності

На думку Н. М. Петровської, вірш є одним з найефективніших способів фонетичної зарядки серед учнів. На віршованому матеріалі можливе тренування окремих звуків, наголосу, інтонації тощо [28, с. 2].

З. В. Поленюк вважає, що пісні «здатні викликати сильні емоційні асоціації, пов'язані з людьми, подіями чи місцями, їх можна використовувати для створення атмосфери в аудиторії, подачі лексики, ознайомлення з особливостями культури і для виховання особистості» [29, с. 9].

За даними Н. Ф. Бориско, фонетична компетентність (ФК) – «здатність людини до коректного артикуляційного та інтонаційного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і фонетичної усвідомленості» [21, с. 110].

Вона виокремлює такі основні складові ФК, як фонетичні знання, фонетичні навички та фонетична усвідомленість.

Рівень сформованості фонетичних навичок, об'єм набутих та засвоєних знань про фонетичний аспект мовлення, а також активної взаємодії цих компонентів на основі загального лінгвістичного та фонетичного розуміння є запорукою успішного формування фонетичної компетентності.

Під фонетичною навичкою розуміємо автоматичну репродуктивну чи рецептивну дію, яка гарантує правильне звукове та інтонаційне формування власного мовлення та відповідне сприйняття звукового та інтонаційного оформлення мовлення інших [20, с. 192].

Для таких навичок характерні риси стійкості, автоматичності, гнучкості, поетапне формування тощо.

Наступним компонентом ФК є фонетичні знання, а саме – знання про фонетичний аспект мовлення, до якого входять фонемі та їх артикуляційно-акустичні ознаки; фонетична структура слів (склад, наголос); інтонація та її ключові складові (ритм, темп, наголос, гучність, тембр, мелодика тощо). Крім цього, до фонетичних знань відносяться знання транскрипції, а також графічні засоби відтворення інтонації [20, с. 193].

Формування слухових, вимовних та інтонаційних навичок на рівні апроксимації є основною метою формування фонетичної компетентності в ЗЗСО. Формування стандартної вимови школярів практично неможливе. Проте, існують ключові вимоги до їхньої вимови, які визначаються принципом апроксимації, інакше кажучи, наближенням до правильної вимови. Для цього обмежується кількість фонетичного матеріалу, що опановується. Також можливе зниження якості вимови учня.

Виокремлюють дві основні вимоги до вимови учнів – фонематичність, тобто правильність фонетичного оформлення мовлення, та відносна швидкість – рівень автоматизованості вимовних навичок [20, с. 198].

Для того, щоб визначити матеріал для навчання вимови виділяють два основні принципи: принцип фонетичного мінімуму та стилістичний принцип.

Для формування фонетичної компетентності існують такі принципи як аналітичний, імітативний, аналітико-імітативний тощо. Щоб навчити учнів вимовляти звуки іноземної мови використовуються рецептивні та репродуктивні вправи. Тож, до вправ на рецепцію відносяться вправи на впізнавання, диференціацію та ідентифікацію. Розгляньмо вправи на впізнавання.

Наприклад, учитель читає вірш, в якому є новий звук:

Dolly Dale dances with Davy Dail,

Davy Dail dates to Dolly Dale.

*If Dolly Dale didn't dance with Davy Dail,
Would Davy Dail date to Dolly Dale [24]?*

Учень повинен впізнати новий звук, в даному випадку це звук [d].
Учитель може проконтролювати його за допомогою невербальних реакцій:

- Підніміть праву руку, коли почуєте звук [d].
- Встаньте, коли почуєте звук [d].

Наступні вправи – це вправи на диференціацію звуків. Учні повинні не сплутати звуки. У вправах застосовуються невеличкі речення або окремі слова. Наприклад, учні мають послухати пари слів і визначити, чи є однаковими голосні в середині слова:

- *Short – shot;*
- *Pot – port.*

Під ідентифікацією звука маємо на увазі вправи на розпізнавання знайомого звука з певними ознаками. Наприклад, вчитель роздає учням картки з певними позначками звуків; учень слухає слова із звуками [ɒ] й [ɔ:] : *spot – sport, cot – caught, cod – cord, not – naught*. Слухаючи, учень піднімає картку кожного разу з потрібним транскрипційним знаком.

Для переходу до вправ на репродукцію, вчитель має переконатися, що в учнів не виникає питань та проблем стосовно вищезазначених вправ. Тобто учні вдало впізнають, розрізняють та ідентифікують звуки.

Рецептивно-репродуктивні вправи діляться на некомунікативні імітативні та умовно-комунікативні вправи.

Предметом засвоєння в рецептивно-репродуктивних вправах слугує окремий звук або декілька звуків. Щодо некомунікативних імітативних вправ, то варто відзначити характерні ознаки звука – наголос, довготу, аспірацію тощо. Ці ознаки надають імітації свідомості. Наприклад:

- Учні слухають пісню, хором повторюють та співають.

T: Послухайте пісню з звуком [d].

Dance to your Daddy, my little laddie

Dance to your Daddy my little man
Dance to your Daddy sing to your mommy
Dance to your Daddy my little man.

You shall have a fishy on a little dishy
You shall have a fishy when the boat comes in
You shall have a herring on a little dishy
You shall have a herring when the boat comes in [47].

- Послухайте наступні твердження. У випадку їхньої правильності – дайте підтвердження. Учитель говорить:

Spring is green,
Summer is bright,
Autumn is yellow,
Winter is white [6].

Умовно-комунікативні вправи можуть бути:

- Відповіді на запитання. Наприклад, вчитель запитує учнів на тему погоди, а учні повинні дати лаконічні або повні відповіді. Учитель запитує: *What is the weather today? Is it warm outside today if the sun is shining?*
- Імітація зразків мовлення. Наприклад, *Agree with me if I'm right.*
T: I have a yellow blouse (Ps: Yes, you have a yellow blouse)
I have a red skirt (Ps: No, you don't have a red skirt)
I have brown trousers
I have a white shirt
My dress is purple,
My suit is blue.
So, we are ready,
And what about you [40]?

Застосування цих вправ можливе та необхідне на всіх етапах навчання в ЗЗСО. Однак, кожний етап навчання відрізняється один від одного своєю метою. Тому, наприклад, мета початкового етапу – формування слуховимовних навичок, середнього, а також старшого – покращення та підтримка навичок вимови.

Інтонація – сукупність таких просодичних засобів, як ритм, мелодика, темп, паузація, фразовий та логічний наголос, тембр гучність тощо. Завданням навчання інтонації в ЗЗСО є засвоєння цих засобів, а метою – одночасне формування рецептивних інтонаційних та репродуктивних інтонаційних навичок [20, с. 211].

Вище ми зазначали, що виокремлюють рецептивні та репродуктивні вправи, а до рецептивних вправ відносять вправи на впізнавання, диференціацію та ідентифікацію інтонаційних моделей, за допомогою яких, в учнів відбувається розвиток фонематичного слуху. Розглянемо приклади.

1. Вправа на впізнавання. *Під час походу до кінотеатру з друзями, працівник залу дав вам наступні вказівки. Послухайте їх та підніміть червону картку, у тому випадку, якщо вказівка зроблена у вигляді прохання. Зверніть увагу, що прохання повідомляється висхідним тоном.*

1) *Turn off your ↑phone, please.*

2) *Clean up your ↑trash, please.*

3) *No ↓talking.*

2. Вправа на диференціацію. *Послухайте дві групи вказівок працівника кінотеатру. Встановіть, в якій групі вказівок працівник звертається до вас з проханням. Якщо всі вказівки представлені у вигляді прохання, то ставимо знак “+” біля відповідного номера, якщо ні, то знак “-”:*

1) *Clean up your ↑trash, please. Mind your ↑children, please.*

2) *Eat and drink ↑quietly, please. No ↓talking.*

Правильні відповіді: 1+, 2-.

3. Вправа на ідентифікацію. *Послухайте вказівки працівника кінотеатру. Встановіть та відмітьте в своїх зошитах, в яких реченнях він звертається до вас з проханням, а де з наказом.*

1) *Eat and drink ↑quietly, please.*

2) *No ↓talking.*

3) *Mind your ↑children, please.*

4) *Respect other ↓patrons.*

Наступний блок вправ – це вправи на репродукцію, для яких характерні умовно-комунікативні вправи на імітацію, підстановку і трансформацію інтонаційних моделей та вправи на самостійне вживання. Наприклад:

1. Вправа на імітацію. *Повторіть моє прохання:*

T: Open the ↑windows and open the ↑door

And let the fresh breezes blow in.

Father Frost has gone to his home in the north,

And all of a sudden it's Spring [7]!

2. Вправа на підстановку. *Я попрошу вас узяти та передати мені якийсь предмет з сумки. Попросіть свого друга зробити це саме, але з іншим предметом:*

T: Give me a ↑pencil.

P (звертаючись до друга): Give me a ↑notebook.

3. Вправа на трансформацію. *Я прочитаю віршик, в якому всі речення передаються у формі наказу. Ви повинні передати їх однокласнику у формі прохання:*

T: Open the ↓window. (P: Open the ↑window)

Open the ↓door. (P: Open the ↑door)

Touch the ↓table.

Touch the ↓floor.

Close the ↓door.

Turn the ↓key.

Open your ↓books.

Look at me [5].

4. Вправа на самостійне вживання. *Попросіть англійською мовою намалювати свого сусіда по парті все те, що перераховується в віршику. (Вчитель демонструє віршик на слайді). Наприклад:*

Draw the ↑sun, a ↑car, a ↑house,

Draw a ↑sea, a ↑boat, a ↑mouse,

Draw a ↑tree, a ↑girl, a ↑boy.

In their hands they've got a toy [5].

Виконання вправ над інтонаційними моделями повинне підтримуватися та продовжуватися під час комунікації в різних мовленнєвих ситуаціях.

Отже, основними складовими фонетичної компетентності є знання, навички та уміння, необхідні для формування даної компетентності. Виокремлюють три принципи формування фонетичної компетентності: аналітичний, імітативний та аналітико-імітативний. Основними вправами для навчання вимови учнів є рецептивні та репродуктивні вправи. Вправи з невеличкими піснями або віршами сприяють закріпленню фразового наголосу та ритму, правильної артикуляції та вимові звуків, а також розвивають музичний слух учнів.

2.2 Методичні рекомендації та система вправ з формування лексичної компетентності

Лексична компетентність – це вміння правильно оформлювати висловлювання та розуміти мовлення інших, яке ґрунтується на складній та активній взаємодії певних навичок, знань та лексичної обізнаності. Важливими компонентами успішного формування лексичної компетентності

є ступінь сформованості лексичних навичок, рівень набутих та засвоєних лексичних знань [20, с. 215].

Лексичні навички забезпечують функціонування лексичних одиниць під час спілкування.

Важливою є потреба у відборі лексичного мінімуму, оскільки умови викладання в ЗЗСО, відсутність достатньої кількості занять та примітивна тематика уроків – не відповідають цілям та змісту навчання іноземної мови.

У шкільному лексичному мінімумі виділяють активний та пасивний мінімум.

Активний лексичний мінімум – це слова, які учні використовують в усному та письмовому мовленні. Пасивний лексичний мінімум – це слова, які учні дізнаються під час аудіювання та читання [20, с. 221]. Активний і пасивний мінімум формують наявний або реальний словник. В свою чергу реальний словник є основою формування потенціального словника, до складу якого входять невідомі для учня слова, про значення яких він може здогадатися.

Головною ознакою оволодіння лексики є формування лексичних навичок. С. Ф. Шатілов стверджував, що «лексичні мовленнєві навички – це навички інтуїтивно-правильного утворення, вживання і розуміння іншомовної лексики на основі мовленнєвих лексичних зв'язків між слухомовленнєвомоторною і графічною формами слова і його значенням, а також зв'язків між словами іноземної мови» [19, с. 94].

Основними етапами формування лексичної компетентності є:

1. Ознайомлення, на якому учні знайомляться та розкривають значення нових лексичних одиниць (семантизація).
2. Автоматизація дій з новою лексикою, що включає формування навичок. Даний етап здійснюється на рівні словоформи, вільного словосполучення, фрази/речення, а також на рівні понадфрази, тобто діалогічної або монологічної єдності.

3. Застосування лексики в різноманітних мовленнєвих ситуаціях [20, с. 223].

Вірші та пісні є потужними засобами формування лексичної компетентності, оскільки пісні містять величезну кількість нових лексичних одиниць, які легко запам'ятовуються. Часто, у віршованому матеріалі зустрічаються уже знайомі лексичні одиниці, які допомагають активізації нових. Вправи з цікавими віршиками сприяють покращенню умінь та навичок іншомовної вимови, а вправи з піснями – розвитку музичного слуху та естетичному вихованню школярів.

Для першого етапу характерний процес семантизації, який включає в себе перекладний та безперекладний способи [38, с. 123].

Розглянемо перекладні способи. Перший – це однослівний переклад, наприклад, учні слухають пісню:

*There's a kangaroo in my kitchen
 There's a hippo in my hall
 There's a dinosaur in my dining room
 a hundred metres tall!
 My house is full of animals
 I don't know what to do
 I think I'm going crazy
 I'm living in a zoo!
 There's a bison in my bathroom
 There's a beetle in my bed
 There's a tortoise in my toilet
 with a hamster on his head [45]!*

Kangaroo – кенгуру, *hippo* – бегемот, *dinosaur* – динозавр, *bison* – бізон, *beetle* – жук, *tortoise* – черепаха, *hamster* – хом'як.

Наступний – багатослівний переклад (*fine* – гарний, чудовий, високої якості, тонкий, вишуканий, ясний; *flue* – димар, пушок, рибальська сітка);

тлумачення значення слова або пояснення рідною мовою (*spaceship – космічний апарат, призначений для польотів людей в космічному просторі*); пофразовий переклад тощо.

До безперекладних належить:

1. Наочна семантизація за допомогою демонстрації малюнків, слайдів, предметів, схем, рухів, жестів, міміки.
2. Мовна семантизація, тобто розкриття значення слова англійською мовою:
  - За допомогою перерахування. Наприклад, вчитель вмикає пісеньку з набором слів, які відносяться до однієї категорії, а також які можна назвати одним загальним словом:

In the jungles of Brazil

That's where we go to see the animals

We say hello to the lion

We say hello to the monkey

We say hello to the parrot

We say hello to the snake

In the jungles of Brazil [50].

T: So, lion, monkey, parrot, snake are animals.

- За допомогою відомих для учнів синонімів або антонімів. Наприклад, *my mother's dish is delicious – tasty, nice, tasteful, yummy.*

- За допомогою дефініції з використанням уже відомих слів. Наприклад, *a **boat** is something in which people can travel across water. A **ship** is a large boat used for carrying people or goods over long distances.*

- За допомогою мікроконтексту або пісень. Під час пісні вчитель показує малюнки кожної тварини, а також жестами

показує дії тварин (swing and climb). *Незнайомі слова: kangaroo, lion, monkey, polar bear, seal.*

We're going to the zoo

To see a kangaroo (здогадка)

We're going to the zoo

To see a kangaroo

And a lion (здогадка) too

We're going to the zoo.

The monkeys (здогадка) swing and climb

They know it's feeding time (переклад)

The polar bear and seals (здогадка)

Enjoy their fishy meals [56].

Після того, як учні здогадались всі слова, вчитель записує їх переклад на дошці.

Варто зазначити, що при виборі способу семантизації необхідно враховувати характерні лінгвістичні риси лексичних одиниць, оскільки можливі безуспішні ситуації пояснення абстрактних понять шляхом застосування саме наочних матеріалів. Крім цього, є низка важливих факторів, повз яких неможливо пройти. Серед них – рівень вивчення мови, вік учнів, їх загальна обізнаність та психологічна готовність до опанування матеріалу [46, с. 89].

Отже, перекладні та безперекладні способи мають переваги та недоліки. Плюси перекладних способів – точний переклад та невелика витрата часу, проте головний мінус – відсутність логічного мислення та запам'ятовування. Стосовно безперекладних способів можна відзначити, що вони успішно розвивають мислення учнів, внаслідок чого в них з'являються асоціації, необхідні для формування запам'ятовувань. Однак є кілька мінусів – не всі учні можуть дати точний переклад та витрата часу.

Наступний етап – етап автоматизації дій з новим лексичним матеріалом, де відбувається тренування з формування та підвищення рівня лексичних навичок. Для цього етапу характерні некомунікативні та умовно-комунікативні вправи [20, с. 227]. Розглянемо їх більш детально.

Некомунікативні вправи:

- повторення слів, словосполучень і мовленнєвих кліше за вчителем. Як приклад, вчитель читає віршик з новими словами і одночасно показує зображення цього предмета на малюнку. Учні хором повторюють слова за вчителем і записують переклад в зошити або словники.

Take a bus or take a train,

Take a boat or take a plane,

Take a taxi, take a car,

Maybe near or maybe far,

Take a rocket to the moon,

But be sure to come back soon [8].

- перелік видових понять до одного родового поняття. Наприклад, *bus, bicycle, car, ship, train, plane are transport.*

- виділення з ряду слів того слова, що відноситься або не відноситься до певної теми. Наприклад, *a plane, a train, a lorry, an underground, a desk, a tram, a spaceship.*

- називання слова за допомогою дефініції. Наприклад, *it is a railway system in which electric trains travel through tunnels below ground (an underground); it is a London taxi (a cab); it is a long motor vehicle with comfortable seats, used to take groups of people on journeys (a coach).*

Умовно-комунікативні вправи:

1. лаконічні відповіді на запитання вчителя з опорою на картинку: *Now, listen to the song. After that, look at the pictures and give laconic answers to my questions.*

What do you see? (2)

I see a car. (2)

What do you see? (2)

I see a truck. (2)

What do you see? (2)

I see a bus. (2)

What do you see? (2)

I see a motorcycle. (2)

What do you see? (2)

I see a train. (2)

What do you see?

I see a boat [43].

2. імітація зразків мовлення на рівні фрази: *Agree with me if I'm right.*

T: A ship is a sea transport.

Ps: You are right. A ship is a sea transport.

3. підстановка: *Correct me if I'm not right.*

T: A plane is a land transport.

P1: You aren't right. A plane is an air transport.

4. завершення: *Complete my statements.*

T: I would like to go to Spain by...

P1: I would like to go to Spain by air.

5. відповіді на запитання: *Answer my questions.*

T: Have you ever been in Italy?

P1: No, I haven't been in Italy.

T: How do you want to travel?

P2: I would like to go to Italy by plane.

6. об'єднання ЗМ у монологічну понадфразову єдність: *Tell the class about your tourist trip to Canada (places of interest, meeting with people, general impression of the country, funny episodes).*

7. об'єднання ЗМ у діалогічну понадфразову єдність: *Ask each other about the kinds of travelling you prefer. Make up sentences using the new words from the table:*

<i>Which</i>	<i>trip journe y travel voyage tour</i>	<i>do you prefer?</i>
--------------	---	-----------------------

<i>I prefer</i>	<i>trip journey travel voyage tour</i>	<i>By</i>	<i>a train a motorcycle a helicopter a car a ship a plane</i>
-----------------	--	-----------	---

На останньому етапі формування лексичної компетентності доцільно використовувати нову лексику в різноманітних видах мовленнєвої діяльності. Сюди відносяться комунікативні вправи. Метою комунікативних вправ є введення раніше освоєної лексики в реальне спілкування. Інакше кажучи вправи передбачають активне вживання лексичних одиниць під час комунікації [55, с. 103]. Наведемо приклади вправ:

- Скласти розповідь або діалог на основі вірша або ключових слів з опорою на картинку.

T: Now, tell your friend about your adventures at the station. Looking at the picture and poem make up a story.

Down by the station

Early in the morning,

See the little train cars all in a row.

Listen to the engineer

pull the big whistle.

Toot-toot, toot-toot! Off we go [8]!

OR T: Looking at the picture and phrases make up a story. Hot day. Station. Family. Buys tickets. Gets on train. Train moves. Forgotten luggage at the station.

- Придумати кінцівку розповіді, вживаючи нову лексику.

Car, air, land, ship, plane, voyage, on foot, tour, train.

Travel with friends – what could be better? Meet new people and make friends, learn about the traditions and culture of the countries, taste traditional food and see incredible landscapes and sights. Tomorrow we will go ...

Отже, виділяють три основні етапи формування лексичної компетентності: етап ознайомлення, автоматизації дій та застосування лексичних одиниць, а також способи семантизації – перекладні та безперекладні. Використання віршовано-пісенних вправ є головним компонентом для формування лексичної компетентності учнів. До них відносяться некомунікативні, умовно-комунікативні та комунікативні вправи. Застосування пісень та поетичних текстів забезпечує успішний кінцевий результат, оскільки новий лексичний матеріал успішно та найголовніше – надовго запам'ятовується.

2.3 Методичні рекомендації та система вправ з формування граматичної компетентності

Граматична компетентність трактується як здатність учня усвідомлювати і виражати той чи інший сенс, який оформлюється у формі висловів, сформованих на основі правил конкретної мови [27]; здатність усвідомлювати та висловлювати значення мовлення, а також генерувати та розрізняти фрази, сформовані на основі певних принципів [13, с. 112 – 113; 26, с. 10 – 11; 36, с. 48].

Компонентами граматичної компетентності є граматичні знання (значення і форми), навички (рецептивні та репродуктивні), а також

граматична усвідомленість. Мета формування граматичної компетентності – оволодіння рецептивними та репродуктивними навичками.

Однією з передумов здатності учня розуміти висловлювання інших на усному та писемному рівнях є сформована граматична рецептивна навичка. Якщо граматична репродуктивна навичка визначає відбір форми згідно з комунікативним актом чи ситуацією спілкування, то формування рецептивної відбувається перш за все шляхом сприйняття графічного чи звукового образу граматичної структури. У разі сформованості рецептивної навички, відбувається одночасне сприйняття та розпізнавання певних граматичних форм [20, с. 240].

Тому, коли паралельно здійснюються дані процеси, учні визначають деякі ознаки, які дають сигнал про конкретну структуру – а саме граматичні сигнали. Натомість структура трактується як «механізм сигналів, що служать для передачі певних значень» [48].

У шкільному граматичному мінімумі виокремлюють активний та пасивний мінімум. До активного належать граматичні структури, які застосовуються під час говоріння та письма, а до пасивного – при аудіюванні та письмі.

Основними етапами формування граматичної компетентності є:

1. Орієнтовно-підготовчий, на якому здійснюється презентація нового граматичного матеріалу. Ознайомлення може бути практичним або теоретично-практичним.
2. Стереотипно-ситуативний, на якому здійснюється формування граматичних навичок шляхом їх автоматизації на рівні фрази.
3. Варіююче-ситуативний, на якому продовжується автоматизація дій з новими граматичними структурами, тільки на рівні понадфрази та тексту [20, с. 244].

Процес формування граматичної компетентності є досить складним та можливо навіть не цікавим для всіх учнів. Проте, якщо застосовувати

поетичний та музичний матеріал на уроках – процес опанування граматики буде більш творчим, цікавим та продуктивним. За допомогою автентичних віршів та пісень, новий граматичний матеріал запам'ятається та виникне в потрібний момент під час іншомовного спілкування. Креативні вправи, що містять вірші або пісні, сприяють уникнути механічні та одноманітні прийоми.

Розглянемо більш детально кожний етап формування граматичної компетентності. На першому етапі учні знайомляться з новим граматичним матеріалом у контексті (вірш, діалог, пісня), ситуації мовлення або за допомогою мовленнєвого зразка.

1. Наприклад, демонстрація граматичних структур в мовленнєвих зразках. Вчитель роздає учням картки з віршиком, в якому є нові граматичні структури. Учні повинні виокремити речення з ними.

*I see the birds are flying south
And the days are grey and cool.
Do the birds look down and see
That I am going to school [5]?*

2. Вчитель вмикає пісню, одночасно демонструючи віршований текст на слайді. При цьому учні повинні встановити відмінності речень, знайти речення з новим граматичним явищем.

*I'm sitting here in a boring room
It's just another rainy Sunday afternoon
I'm wasting my time, I got nothing to do
I'm hanging around, I'm waiting for you
But nothing ever happens and I wonder*

*I'm driving around in my car
I'm driving too fast, I'm driving too far
I'd like to change my point of view*

*I feel so lonely, I'm waiting for you
But nothing ever happens and I wonder*

*I wonder how, I wonder why
Yesterday you told me 'bout the blue blue sky
And all that I can see
Is just a yellow lemon tree [51].*

Після цього, вчитель запитує учнів, коли відбуваються ці дії і яке закінчення мають дієслова з новим правилом. Учні повинні відповісти та сформулювати правила утворення нового часу. На дошці пропонується схема утворення речень, учні виходять та за схемою формують речення та перекладають їх.

Наступний приклад – демонстрація нової граматичної структури у ситуації. Вчитель повільно виконує дії, одночасно коментуючи те, що він робить: *What am I doing now? I am opening the pencil case. (відкриває пенал) I am closing the pencil case. I am getting up from my seat. I am wiping the blackboard at this moment. (втирає дошку)*

Після демонстрації та формулювання правил можливе первинне тренування. Наприклад, вчитель вмикає пісню (декілька разів), в якій є речення з часовою формою Present Simple, а учні повинні переробити їх в Present Continuous.

*Sam lives in New York
He works on the banks of the Hudson river
Jean Paul lives in Paris
In a flat near the Eiffel Tower.
Yem lives in Cambodia
In the capital city Phnom Penh
Sarah lives in London
She likes to listen to the chimes of Big Ben [52].*

Наступні два етапи – автоматизація дій з новими граматичними структурами, яка відбувається не тільки на рівні фрази, а й на рівні тексту та понадфразовій єдності. Для цього етапу характерні рецептивні та рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні, а також некомунікативні вправи [20, с. 247]. Для початку зупинимося на рецептивних вправах, а саме вправи на впізнавання, ідентифікацію, диференціацію, вибір граматичної структури за контекстом та на перевірку розуміння граматичних структур.

- Впізнавання. Вчитель роздає учням тексти або вмикає пісню, в яких вони повинні знайти й виділити нові граматичні структури.

1. *T: Read the text, then find out and underline the sentences comprising the Present Continuous Tense.*

I like different sports. I play ping-pong on Wednesdays and I play badminton with my friends on Fridays. I like Saturdays. I visit my grandparents. I am not very good at football so I am learning with my grandpa. At this moment he is showing me how to score a goal correctly. My brother doesn't like football. Every Saturday he goes to the mall with friends. Right now he is watching a movie.

2. *T: Listen to the song, then find out the sentences comprising the Present Continuous Tense.*

I'm driving in a car, I'm driving in a car

I'm driving in a car, I'm driving in a car.

Over the mountains, through the trees

Travel the world and the seven seas.

I'm sailing on a ship, I'm sailing on a ship

I'm sailing on a ship, I'm sailing on a ship

I'm sailing on a ship

I'm driving in a car and ...

Over the mountains, through the trees

Travel the world and the seven seas [53].

- Диференціація. Вчитель зачитує запитання й відповіді. Учні повинні вирішити в яких реченнях є однакові або різні граматичні структури.

T: I will read the questions and answers. Listen and decide if the verb forms are the same or different.

1. *What are you doing?*

a) *I am cleaning my room now.* b) *I am cooking dinner.*

2. *Why isn't he reading the book?*

a) *Because he doesn't like to read.* b) *Because he is writing now.*

- Ідентифікація.

1. Вчитель роздає учням картки з віршами. Учні повинні знайти та підкреслити нові граматичні структури.

T: Listen to the poem, then find out the sentences comprising the Present Continuous Tense.

The bells of spring are ringing,

Are ringing loud and gay.

To hills and forests they are bringing

Sweet melody today.

The bells of spring are ringing,

Are ringing far and wide.

Nice days they are bringing

To people and the countryside [5].

2. Вчитель роздає учням картки з реченнями. Учні повинні знайти та підкреслити слова-маркери, за допомогою яких можна визначити часову форму.

T: Read the sentences, then find out and underline the indicators in the sentences that define the form of the Present Continuous Tense.

1) The water is still boiling .

2) His car isn't working at the moment.

3) Children are dancing now.

4) At this time they are listening to music.

- Вибір граматичної форми за контекстом. Вчитель пропонує учням тексти, в яких треба обрати потрібну граматичну форму. Наприклад,
*Every summer Ann is **staying/stays** with her grandparents. They live near the mountains. Her grandmother **doesn't work/isn't working**. On Saturdays they go camping. But now they **are going/go** on a picnic in the park. At the moment Ann **play/is playing** volleyball. Then they go home. Ann has a great time.*
- Перевірка розуміння граматичних структур. Вчитель роздає картки для перекладу. Наприклад:

T: Translate the following poem.

Leaves are falling,

One fell on my nose!

Leaves are falling,

One fell on my toes!

Leaves are falling,

One fell on my head!

Leaves are falling,

Yellow, orange and red [6]!

Наступний блок вправ – вправи на репродукцію, а саме умовно-комунікативні вправи. До них відносяться вправи на імітацію зразка мовлення, підстановку, трансформацію, завершення, постановка та відповіді на запитання, самостійне вживання граматичних структур на рівні фрази і понадфразової єдності. Наведемо приклади.

- Імітація зразка мовлення. Вчитель читає віршик, а учні повторюють за ним.

In Antarctica it's snowing,

And in Africa it's hot,

In Japan the wind is blowing,

And in Italy it's not.

In Brazil the sun is shining,

And in Spain the sky is blue,

In Great Britain it is raining,

And in France it's raining, too [54].

- Підстановка. Вчитель роздає учням малюнки, на яких зображено різноманітну діяльність (гра в баскетбол, гра в футбол і т. п.). Учні повинні відповісти.

T: Look at the picture and tell me what people are doing?

P1: The girls are playing volleyball.

P2: The boys are playing football.

P3: The boy is playing hockey.

- Трансформація зразка мовлення. Гра «Сніжний ком». Вчитель починає гру зі слів: *I am fond of sport. I'm swimming now.* Кожен учень по черзі повинен додати своє речення, при цьому повторити все те, що було сказано.

T: I am fond of sport. I'm swimming now.

P1: I am fond of sport. I'm swimming now. I'm running now.

P2: I am fond of sport. I'm swimming now. I'm running now. I am playing volleyball now.

P3: I am fond of sport. I'm swimming now. I'm running now. I am playing volleyball now. I am playing basketball now.

P4: I am fond of sport. I'm swimming now. I'm running now. I am playing volleyball now. I am playing basketball now. I am playing tennis now.

- Відповідь на запитання. Вчитель зачитує віршик, при цьому учні повинні відповісти на запитання дивлячись на опору (малюнки).

Who is riding in the cab?

A crab.

Who is jumping in the hall?

A ball.

Who isn't eating macaroni?

A pony [12].

- Самостійне вживання нової граматичної структури в усному мовленні на рівні фрази. Наприклад, гра «Вгадайко». Учні повинні вгадати думки один одного. Перший учень починає речення, а другий – закінчує.

P1: I am cooking... – P2: ...fried potatoes at this moment.

P3: My brother is still... – P4: ...reading the magazine.

- Самостійне вживання нової граматичної структури в писемному мовленні на рівні фрази. Вчитель демонструє слайди з різними видами спорту. Учні повинні записати в зошит що робить спортсмен в даний момент.

P1: The skier is skiing now.

P2: The tennis player is playing tennis now.

P3: The rock climber is climbing up the mountain.

- Об'єднання мовленнєвого зразка у діалогічну єдність. Робота в парах. Вчитель роздає учням картки з переліком різноманітних дій. Один учень виконує дії і відповідає на запитання свого товариша. Потім навпаки.

T: Guess what is your classmate is doing. Ask him «What are you doing?»

Example:

P1: What are you doing?

P2: I am jumping.

P1: Are you waving your hand?

P2: Yes, I am waving my hand.

- Об'єднання мовленнєвого зразка у понадфразову єдність.
  - 1) Вчитель роздає картки з віршиком, учні повинні закінчити речення:

I'm calling my friends

At half past three.

They're very busy,

They can't come to me:

Pete... (is reading a book),

Kate... (is learning to cook),

Pat... (is feeding her cat),

Jack... (is tidying his flat) [54].

2) Учень повинен придумати логічне продовження розповіді.

Наприклад, *There are various sport, such as football, basketball, tennis, volleyball, hockey, etc. Footballers are playing football, basketball players...*

Отже, граматична компетентність – здатність учня правильно формулювати висловлювання в усній та писемній формі, а також здатність розуміти граматичне мовлення інших. Для формування граматичної компетентності необхідна динамічна та нелегка взаємодія основних її компонентів, а саме граматичних знань, навичок та граматичної усвідомленості. Виділяють три етапи формування даної компетентності: орієнтовно-підготовчий, стереотипно-ситуативний та варіююче-ситуативний. Для кожного етапу характерні певні вправи на основі автентичних віршів та пісень, внаслідок яких формується граматична компетентність. Нові граматичні структури, які досить часто повторюються в піснях та віршах утворюють чуття ритму, в наслідок чого вони опановуються значно легше.

ВИСНОВКИ

У результаті виконаного дослідження маємо змогу зробити такі висновки. Лінгвістична компетентність – це сукупність якостей особистості, яка поєднує в собі особистісні комунікативні здібності, знання мовної системи, застосування мовних понять та засобів, володіння культурою спілкування у соціальному житті, а також у професійній сфері, усвідомлення особистістю своїх потреб та мотивів індивідуального спілкування.

Встановлено, що лінгвістична компетентність посідає важливе місце в структурі іншомовної комунікативної компетентності, тому що вона містить певні мовні правила та норми, які формують та забезпечують правильну вимову у процесі спілкування та в певних мовленнєвих ситуаціях.

З'ясовано, що основними складовими лінгвістичної компетентності є фонетична, лексична, граматична та семантична компетентності. Фонетична компетентність – вміння застосовувати просодичні засоби (ритм, мелодія, інтонація); лексична компетентність – сукупність знань і вмінь застосовувати лексику в рамках шкільних тем комунікації; граматична компетентність – формування правильних граматичних конструкцій. Семантична компетентність дає змогу учню усвідомлювати й контролювати організацію змісту.

Основними етапами формування лінгвістичної компетентності є етап викладу (презентації) нового матеріалу, тренувальний етап та практичний етап вживання засвоєного матеріалу в процесі комунікації. Було розглянуто методи за класифікацією І. Л. Бім, до яких вона відносить методи викладання (вчителя) та методи учіння (учня). Головною особливістю даних методів є зворотній зв'язок вчителя та учнів. Однією з основних складових формування лінгвістичної компетентності є засоби навчання. Серед них було виділено головні – це підручник, словник, картки, різноманітні таблиці, фонограма та відеофонограма, малюнки, схеми тощо.

Розроблено систему вправ для формування лінгвістичної компетентності на основі автентичних англійськомовних віршів і пісень. Вірші та пісні – є досить ефективним матеріалом під час формування лінгвістичної компетентності учнів на уроках з англійської мови. Засвоєння матеріалу є більш результативним на основі віршовано-пісенних вправ, оскільки учням набагато цікавіше опановувати новий матеріал читаючи вірші та співаючи пісні.

Аналізуючи особливості формування фонетичної компетентності, ми визначили, що основними вправами для навчання вимови учнів є рецептивні та репродуктивні вправи. Для учнів складно опановувати наголос, ритм та інтонацію на прикладі простих речень або словосполучень, натомість пісні та вірші дають змогу робити це автоматично та фіксувати зразки, конструкції мови у довготривалій пам'яті.

Під час формування лексичної компетентності використовують некомунікативні та умовно-комунікативні вправи в процесі автоматизації дій з новим лексичним матеріалом, а також комунікативні вправи для активного вживання освоєної лексики в реальному спілкуванні. Застосовуючи метод віршування у процесі вивчення англійської мови, учні формують та розвивають особисту образність, фантазію й оригінальність мислення. За допомогою вправ на основі поетичних текстів та пісень учні вивчають нові слова, практикують вимову, використовують знайому лексику, а також розвивають пам'ять.

У процесі формування граматичної компетентності відбувається знайомство учнів з новим граматичним матеріалом, а також автоматизація дій з новими граматичними структурами за допомогою рецептивних та рецептивно-репродуктивних умовно-комунікативних, а також некомунікативних вправ. Застосування вправ на основі автентичних пісень та поезії на уроках англійської мови не тільки дає змогу залучити учнів до

активного виконання вправ, а найголовніше – легко опанувати та запам'ятати нові граматичні структури, оскільки граматики є досить складним явищем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артющкіна Л. М., Рудь О. М. Мовленева компетентність як складова комунікативного процесу державних службовців. URL: <http://surl.li/plms> (дата звернення: 02.03.2021).
2. Бим И. Л. Теория и практика обучения немецкому языку в средней школе : учеб. пособие. Москва : Просвещение, 1988. 256 с.
3. Борисенко В. В. Теоретичні засади категорії «Компетенція». *Наукові записки. Педагогічні та історичні науки*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2011. Вип. 96. С. 25-26.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
5. Вірші англійською для найменших і не тільки. URL: <https://englishfull.ru/znat/stihi-na-angliyskom.html> (дата звернення: 29.03.2021).
6. Вірші для дітей англійською мовою. URL: <https://puzzle-english.com/directory/children-poems> (дата звернення: 29.03.2021).
7. Вірші про весну на англійській мові з перекладом. URL: <https://stihomaniya.ru/2016/02/stihi-na-angliyskom-pro-vesnu.html> (дата звернення: 29.03.2021).
8. Вірші про транспорт англійською мовою. URL: <http://kenglish.ru/stixotvoreniya-pro-transport-na-anglijskom-yazyke/> (дата звернення: 29.03.2021).
9. Вятютнев М. Н. Понятие о языковой компетенции в лингвистике и методике преподавания иностранных языков. *Иностранные языки в школе*. 1975. № 6. С. 55-64.
10. Гогіна Л. М. Компетенції та компетентності в державній службі України: до проблеми понятійного апарату. URL: <http://surl.li/plka> (дата звернення: 25.02.2021).

11. Горелов И. Н. Разговор с компьютером. Психолингвистический анализ проблемы : монография. Москва : Высш. шк., 1987. 256 с.
12. Граматичні вірші на англійській мові для дітей. URL: <http://kenglish.ru/grammaticheskie-stixi-na-anglijskom-yazyke-dlya-detej/> (дата звернення: 30.03.2021).
13. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Науковий редактор українського видання, доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
14. Зализняк А. А. Многозначность в языке и способы ее представления : монография. Москва : Языки славянских культур, 2006. 672 с.
15. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку : монография. Москва : Русский язык, 1989. 223 с.
16. Коваленко О. М. Формування компетентнісного підходу до вивчення іноземних мов. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2008. № 3. 86 с.
17. Козак С. В. Формування іномовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців морського флоту : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2001. 224 с.
18. Лісова С. В. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 34-53.
19. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підручник. Вид. 2-е випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.
20. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
21. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції : Курс лекцій : навч.-метод. посібник для студ. мовних

- спец. осв.-кваліф. рівня «магістр» / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2011. 344 с.
22. Москалюк Л. В. Ігрові завдання для контролю лексичних знань. *Іноземні мови*. 2006. № 3. С. 44-46.
23. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці) : навч. посіб. Київ : Ленвіт, 2008. 258 с.
24. Нотатки про скоромовки на уроці англійської мови. URL: <https://multiurok.ru/files/zamietki-o-skoroghovorkakh-na-urokakh-anghliiskogh.html> (дата звернення: 30.03.2021).
25. Омельчук С. А. Формування мовленнєво-комунікативних умінь у процесі вивчення синтаксису. *Дивослово*. 2006. № 9. С. 2-5.
26. Осідак В. В. Комплексний контроль рівня сформованості англійської граматичної компетенції майбутніх філологів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2004. 314 с.
27. Паршикова О. О. Психолінгвістичні основи навчання іноземної мови учнів початкової школи. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Педагогіка та психологія*. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2003. № 6. С. 243-249.
28. Петровська Н. М. Використання віршів та пісень на різних етапах вивчення англійської мови. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. 2010. № 8. С. 359-365.
29. Поленюк З. В. Використання пісенного текстового матеріалу на уроках англійської мови. *Іноземні мови*. 2009. № 2. С. 9-11.
30. Поршнева Е. Р. Грамматические концепты и способы их построения при изучении иностранного языка. *Иностранные языки в школе*. 2008. № 6. С. 73-77.
31. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688.

- URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.02.2021).
32. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 17.02.2021).
33. Програма з англійської мови для професійного спілкування / за ред. Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін. Київ : Ленвіт, 2005. 119 с.
34. П'янковська І. В. «Компетенція» та «компетентність» як провідні поняття компетентнісного підходу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Психологія і педагогіка.* 2010. № 15. С. 202-211.
35. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. *Термінологічна енциклопедія.* Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.
36. Стеченко Т. О. Формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2004. 200 с.
37. Сучасні вимоги до вправ для формування лексичної компетенції / за ред. О. В. Складенко. *Іноземні мови,* 1999. №3. С. 3-7.
38. Тарнопольський О. Б. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі : підручник / за ред. О. Б. Тарнопольського, М. Р. Кабанової. Дніпро : Університет ім. Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.
39. Ткаченко Л. Комунікативна компетенція студентів – запорука професійного успіху. *Лінгвометодичні концепції викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах України: зб. наук. ст. учасників Всеукр. наук.-практ. конференції.* Київ., 23–24 грудня 2003 р. Редкол.: І. І. Тимошенко та ін. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. 583 с.
40. Фонетична зарядка на уроках англ. мови. URL: <https://naurok.com.ua/fonetichna-zaryadka-na-urokah-angl-movi-13038.html> (дата звернення: 28.03.2021).

41. Формановская Н. И. Коммуникативные, социальные и психологические роли языковой личности. *Журналистика и культура русской речи*. 2007. № 2. С. 25.
42. Хомский Н. Язык и мышление : монография. Москва : Прогресс, 1972. 164 с.
43. Чанти та пісні про транспорт англійською мовою. URL: <http://kenglish.ru/chanty-i-pesni-na-anglijskom-yazyke-pro-transport/> (дата звернення: 30.03.2021).
44. Шишов С. Е. Компетентностный подход к образованию: прихоть или необходимость? *Стандарты и мониторинг в образовании*. 2002. № 2. С. 58-62.
45. Animal house. URL: <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/sites/kids/files/attachment/songs-animal-house-lyrics-2017.pdf> (дата звернення: 30.03.2021).
46. Cook Vivian. *Second Language Learning and Language Teaching*. Fourth Edition. London : Hodder Education, an Hachette UK Company, 2008. 316 p.
47. Dance to Your Daddy. URL: <https://allnurseryrhymes.com/dance-to-your-daddy/> (дата звернення: 30.03.2021).
48. Hornby A.S. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English in 2 v.* Oxford : Oxford University Press, 1982. *Longman Dictionary of English Language and Culture*. Harlow : Longman, 1993. 1528 p.
49. Hymes D. H. *On communicative competence*. Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1971. 213 p.
50. Jungles of Brazil. URL: <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/sites/kids/files/attachment/songs-jungles-of-brazil-lyrics.pdf> (дата звернення: 30.03.2021).

51. Lemon Tree – Fools Garden (Lyrics). URL:
<https://www.youtube.com/watch?v=l2UiY2wivTs> (дата звернення:
06.04.2021).
52. One small world. URL:
<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/sites/kids/files/attachment/songs-one-small-world-lyrics.pdf> (дата звернення: 29.03.2021).
53. Over the mountains. URL:
<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/sites/kids/files/attachment/songs-over-the-mountains-lyrics.pdf> (дата звернення: 30.03.2021).
54. Present continuous для дітей та їх батьків. URL:
<https://www.babyblog.ru/user/LoveMeri/115973> (дата звернення:
30.03.2021).
55. Samuda Virginia, Bygate Martin. Tasks in Second Language Learning / Ed. by Virginia Samuda, Martin Bygate. Palgrave Macmillan, 2008. 308 p.
56. We're going to the zoo. URL:
<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/sites/kids/files/attachment/songs-were-going-to-the-zoo-lyrics.pdf> (дата звернення: 28.03.2021).